

Podpułkownik doktor medycyny Konstanty Świder (1908–1965), zasłużony psychiatra Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie

Lt. Col. Konstanty Świder MD, PhD (1908–1965), dedicated psychiatrist of the Polish Armed Forces in the West

Stanisław Ilnicki

Klinika Psychiatrii, Stresu Bojowego i Psychotraumatologii CSK MON WIM; kierownik: płk dr n. med. Radosław Tworus

Streszczenie. Praca jest pierwszą z trzech publikowanych w tym zeszycie „Lekarza Wojskowego” prac poświęconych osobie zapomnianego w Polsce zasłużonego psychiatry wojskowego, płk. dr. med. Konstantego Świdra. Przedstawiono w niej jego rodowód, przebieg nauki szkolnej oraz studiów na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego i w Szkole Podchorążych Sanitarnych w Warszawie. Opisano początki jego kariery zawodowego lekarza wojskowego w Polsce oraz losy po wybuchu wojny we wrześniu 1939 r. – pobyt w sowieckiej niewoli, służbę w Armii Andersa w ZSRR, na Środkowym Wschodzie i w kampanii włoskiej, oraz rolę w organizacji pomocy psychiatrycznej dla żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. W ostatniej części artykułu przedstawiono przebieg jego stabilizacji zawodowej na emigracji w USA oraz działalność w środowisku polonijnym Chicago do czasu przedwczesnej śmierci w 1965 r. W pracy przytoczono również przykłady literackiej twórczości doktora Konstantego Świdra oraz informacje na temat statusu i aktywności zawodowej jego dzieci w Stanach Zjednoczonych.

Słowa kluczowe: historia służby zdrowia WP, psychiatria wojskowa w Polsce, Polacy w Chicago

Abstract. This is the first of three papers published in this issue of the *Lekarz Wojskowy* (Military Physician) magazine dedicated to an outstanding military physician, Lt. Col. Konstanty Świder MD, PhD, forgotten in Poland. The paper presents his lineage, school years and studies, at the Physician Department of the Warsaw University and at the Medical Cadets School in Warsaw. The beginning of Świder's career as a professional military physician in Poland, his fate after the outbreak of the WWII in September 1939 – time he spent in Soviet captivity, his military service in the Anders' Army in the Soviet Union, in the Middle East, and during the Italian Campaign, and his contribution to building a psychiatric support system for soldiers of the Polish Armed Forces in the West are described. The last part of the paper describes the course of Dr. Konstanty Świder's professional stabilization as an immigrant in the USA and his activity in the Polish diaspora in Chicago up to his premature death in 1965. Moreover, examples of Dr. Świder's literary work and information on the status and professional activity of his children in the USA are presented.

Key words: history of healthcare service of the Polish Armed Forces, military psychiatry in Poland, Polish diaspora in Chicago

Nadesłano: 20.09.2021. Przyjęto do druku: 22.09.2021

Nie zgłoszono sprzeczności interesów.

Lek. Wojsk., 2021; 99 (4): 191–198

Copyright by Wojskowy Instytut Medyczny

doi: 10.53301/lw.2104

Adres do korespondencji

dr hab. med. Stanisław Ilnicki
Klinika Psychiatrii, Stresu Bojowego
i Psychotraumatologii CSK MON WIM
ul. Szaserów 128, 04-141 Warszawa,
e-mail: silnicki@wim.mil.pl

Daremne byłoby szukanie nazwiska doktora Konstantego Świdra w leksykonach i słownikach biograficznych. Zasłużony lekarz wojskowy, uczestnik walk o Monte Cassino, Ankonę i Bolonię, organizator pomocy psychiatrycznej

dla żołnierzy 2. Korpusu Polskiego, po wojnie pozostał na obczyźnie i w Polsce jest nieznaną. Jubileusz 100-lecia psychiatrii w Wojsku Polskim (1920–2020) stwarza okazję, by przypomnieć postać doktora Konstantego Świdra

w rodzinnym kraju i opisać jego dokonania w dziedzinie psychiatrii wojskowej.

Jak napisała pięknie dr Maria Świdrowa w życiorysie swego męża [1], Kostek urodził się 17 lutego 1908 r. w małej wsi Czernichów, niedaleko Krakowa, jako piąty z dzieci Franciszka Świdra i jego żony Franciszki z Kowalczyków, których dwaj pierwsi synowie zmarli. Świdrowie mówili gwarą, ale byli ludźmi ponad miarę inteligentnymi i ambitnymi. Ojciec rodziny, gospodarz na 17-morgowym gospodarstwie, był również zdolnym cieślą, budowniczym i stolarzem rzeźbiącym w drewnie. Po odzyskaniu niepodległości ujawniono, że jeżdżąc do Krakowa z leżącego na granicy zaborów Czernichowa, w przewożonych na sprzedaż meblach i trumnach swojej roboty przemycił konspiracyjne druki.

Mały Kostek wydawał się rodzicom bardzo zdolny. Gdy zaczął chodzić do szkoły, nauczyciel to potwierdził. Namawiał rodziców, by posłali syna do gimnazjum w Krakowie. Rodzice opłacili prywatne lekcje, żeby go przygotować do egzaminu wstępnego. Kostek zdał egzamin i 1 września 1919 r. rozpoczął naukę w renomowanym Państwowym Gimnazjum św. Anny, założonym za czasów Pierwszej Rzeczypospolitej przez Bartłomieja Nowodworskiego. Uczyli się tam m.in. przyszły król Jan III Sobieski, Jan Matejko, Stanisław Wyspiański i wielu innych wybitnych Polaków.

W ciągu pierwszego roku szkolnego nagle zmarł ojciec Kostka. Rodzina utraciła dochody, pochodzące raczej z rzemiosła niż z gospodarstwa, ale matka nie zabrała syna do domu. Opłacała z wielkim trudem jego pobyt w Krakowie. Gdy mając 14 lat, pod koniec roku szkolnego z powodu zaległości w opłatach został wyrzucony ze stacji, nie przerwał nauki. Zabrał książki i przez około 6 tygodni nocował w porzuconej rurze betonowej na brzegu Wisły. Uzyskał promocję i pieszo wrócił do domu. W następnym roku szkolnym jakoś się urządził i żył z korepetycji. Później dołączyła do niego młodsza siostra Aniela, która zaczęła uczęszczać do średniej szkoły handlowej [1].

27.05.1927 r. Konstanty Świder zdał egzamin dojrzałości dawnego typu klasycznego (m.in. 7 lat łaciny, 4 lata greki, język niemiecki) z samymi bardzo dobrymi ocenami na świadectwie. Mimo zachęcania go do studiów cywilnych i deklarowanej przez senatora RP Edwarda Klezczyńskiego [2] pomocy za zasługi ojca w działalności niepodległościowej, wybrał karierę zawodowego lekarza wojskowego. Po zdaniu egzaminów wstępnych i uznaniu przez Komisję Poborową, że jest zdolny do służby w wojsku stałym (kat. A z paragrafem 43 – zaburzenia czynnościowe serca w stopniu nieznacznym) [3], 1.08.1927 r. został przyjęty do Oficerskiej Szkoły Sanitarnej, przemianowanej w 1928 r. na Szkołę Podchorążych Sanitarnych (SPS), a w 1930 r. na Centrum Wyszkolenia Sanitarnego (CWSan.) w Warszawie [4].

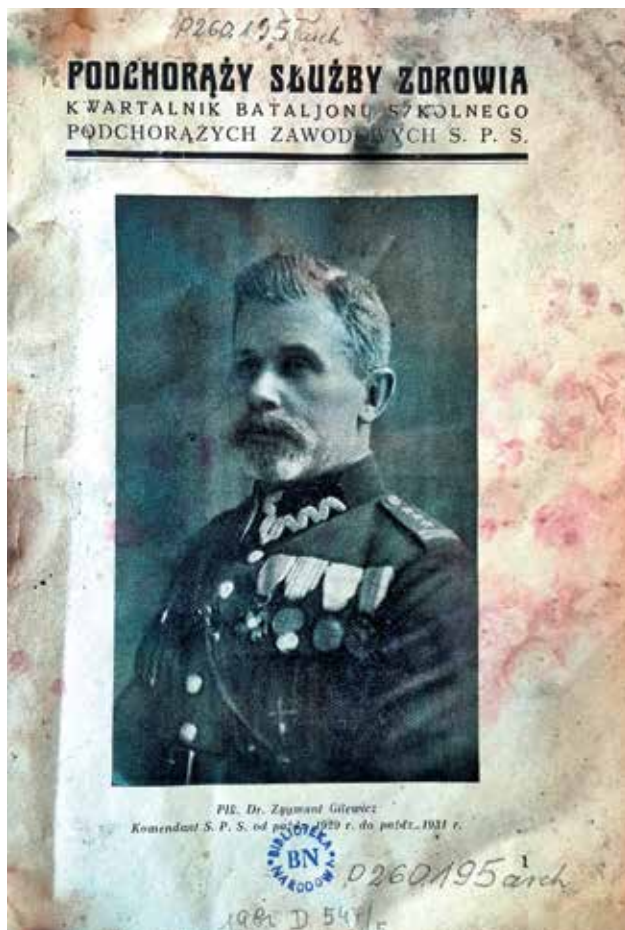

Rycina 1. Por. Konstanty Świder, 1935 [9]

Figure 1. Lt. Konstanty Świder, 1935 [9]

Sześcioletnia nauka obejmowała studia wojskowe i wojskowo-medyczne (sanitarne) w SPS oraz studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego (WL UW). Po 6-tygodniowym szkoleniu rekruckim Konstanty Świder został mianowany starszym szeregowym podchorążym. Na następnych latach studiów awansował na kolejne stopnie podoficerskie, do stopnia st. sierż. pchor. 27.05.1933 r., po pomyślnym zdaniu końcowych egzaminów, st. sierż. pchor. Konstanty Świder otrzymał dyplom lekarza, a 15.08.1933 r. został mianowany podporucznikiem Służby Zdrowia. Następnie odbył obowiązkowy roczny staż podyplomowy w Szpitalu Szkolnym CWSan na oddziałach chorób wewnętrznych, ginekologii, laryngologii i neurologii. Ze względu na dobrą znajomość języka niemieckiego i francuskiego (4-letni kurs w Alliance Francaise) pełnił rolę oficera towarzyszącego delegatom zagranicznym [4-6].

Po zakończeniu stażu, 1.09.1934 r. Komendant Szpitala płk dr Jan Garbowski [7] i Komendant CWSan gen.

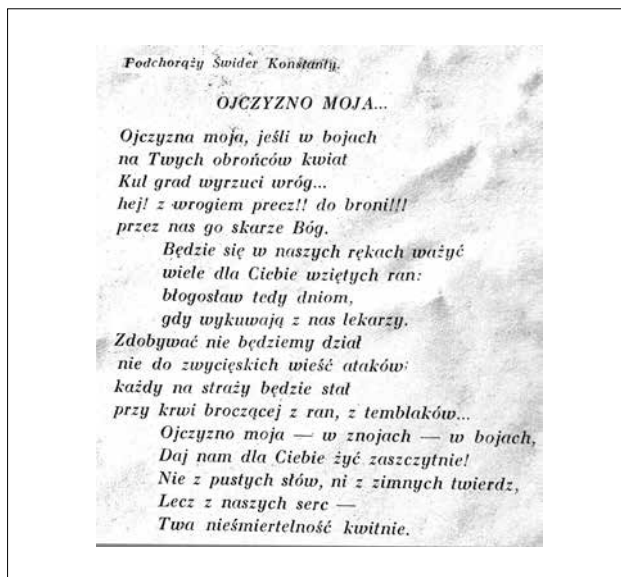

Rycina 2. Okładka czasopisma „Podchorążym Służby Zdrowia” 1931, nr 4 [10]

Figure 2. Cover of the „Podchorążym Służby Zdrowia (Healthcare Cadet)” magazine, 1931, No. 4 [10]

bryg. dr Jan Kołtątaj-Srzednicki [8] wydali następującą opinię o ppor. lek. Konstantym Świdrze: „Cichy, łagodny, skromny, bardzo uczuciowy. W pracy wytrwały, sumienny. W stosunku do żołnierzy bardzo lojalny. Pracuje społecznie bezinteresownie. Zdrow, wytrzymały. Żadnych nałogów nie ma. Zdolny, inteligentny. Zdolności literackie. Doskonała pamięć. Wykształcenie wojskowe i fachowe – bardzo dobre. Wyraźnie zaznaczone zdolności organizacyjne. W pracy systematyczny i dokładny. W stosunku do podwładnych taktowny i sprawiedliwy. Nadaje się na stanowisko młodszego lekarza pułku” (ryc. 1.) [4].

O zdolnościach literackich Konstantego Świdra świadczyła jego twórczość poetycka w zeszytach pisma szkolnego „Podchorążym Służby Zdrowia”, wydawanego jako kwartalnik przez Koło Literackie SPS pod kierunkiem kpt. lek. Wilhelma Borkowskiego (ryc. 2–3.) [5,10]. Udzielał się również jako autor tekstów w programach kabaretowych Domu Medyka, organizowanych przez studenta WL UW Stefana Wesołowskiego, w przyszłości wybitnego profesora-urologa (ryc. 4.) [11,12].

Rycina 3. Wiersz Konstantego Świdra „Ojczyzna moja...”, 1931 [10]

Figure 3. Konstanty Świder’s poem „My Fatherland...”, 1931 [10]

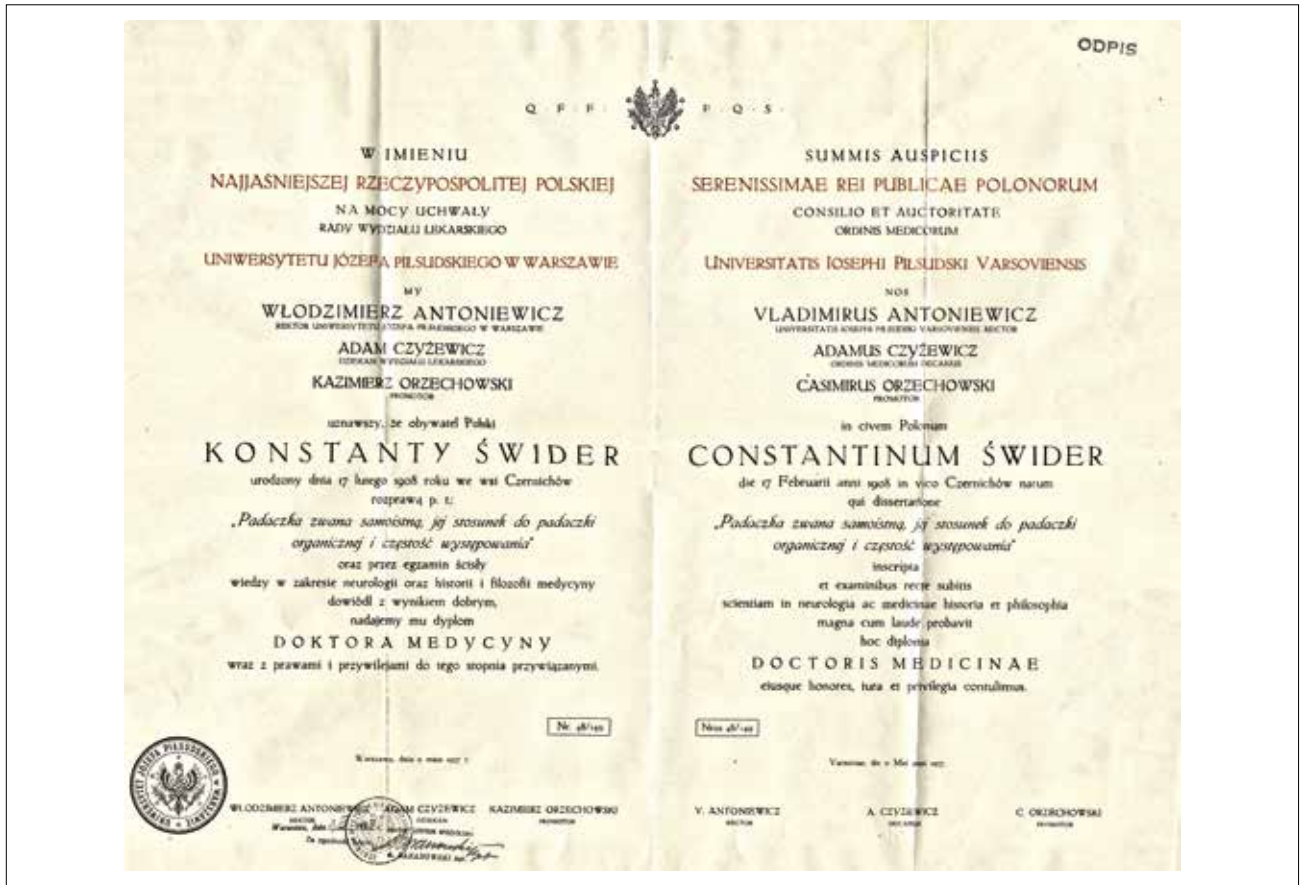

Rycina 4. Pchor. Konstanty Świder i Stefan Wesołowski (w górnym prawym rogu) na kolacji po Szopce Noworocznej w Domu Medyka, 1933 [11]

Figure 4. Cadet Konstanty Świder and Stefan Wesołowski (upper right) at a dinner after the Christmas Pageant at the Medical Student’s Club, 1933 [11]

Po studiach awansowany na stopień porucznika Konstanty Świder został wyznaczony na stanowisko młodszego lekarza 36. Pułku Piechoty Legii Akademickiej w Warszawie. W „Rocznej liście kwalifikacyjnej za rok 1935” jego przełożeni – płk Zygmunta Csadek [13], gen. bryg. Władysław Bończa-Uzdowski [14] i płk lek. Jerzy Nadolski [15] – ocenili go następująco: „Nadzwyczaj sumienny, obowiązkowy, staranny i pilny, o wysokich

Rycina 5. Dyplom doktora medycyny por. lek. Konstantego Świdra, 25.05.1937 r. [4]

Figure 5. Lt. Konstanty Świder's Doctoral Diploma (PhD), May 25, 1937 [4]

wartościach osobistych. Zdolny i pracowity. Po ukończeniu studiów uniwersyteckich specjalizuje się w neurologii i w krótkim czasie ma uzyskać doktorat. Wiadomości wojskowe duże. Od maja br. pracował w pułku samodzielnie, wywiązując się z obowiązków swych bardzo dobrze. Osobiście pracuje w wolnych chwilach w klinice neurologicznej UW, poza tym dużo pracuje nad sobą, studiując dzieła fachowe lekarskie i wojskowe. W zupełności nadaje się na zajmowanym stanowisku, może również objąć stanowisko samodzielne" [4]. Podobnie oceniano por. lek. Świdra w 1936 r., po przeniesieniu go na stanowisko lekarza Wojskowego Więzienia Śledczego Nr 1 w Warszawie [4].

30.12.1936 r. por. lek. Konstanty Świder, lat 28, zawarł związek małżeński z Marią Józefą Baranowską, lat 23, studentką WL UW, pochodzącą ze znanej profesorskiej rodziny [16].

Konstanty Świder jako jeden z pierwszych absolwentów WL UW, którzy – w wyniku zniesienia w 1932 r. tytułu zawodowego „doktora wszech nauk

medycznych” – otrzymali „dyplom lekarza”, odbył wymaganą praktykę kliniczną i napisał pod kierunkiem prof. Kazimierza Orzechowskiego rozprawę doktorską, na podstawie której Rada Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego w Warszawie 11.05.1937 r. nadała mu stopień naukowy „doktora medycyny” (ryc. 5.) [17,18]. 16.10.1937 r. na VII Zjeździe byłych wychowanków SPS wygłosił odczyt „O zwalczaniu alkoholizmu w wojsku”, który wśród słuchaczy wywołał żywą dyskusję [5]. Po odbyciu stażu z psychiatrii 29.11.1937 r. awansował na stopień kapitana i został wyznaczony na stanowisko asystenta gabinetu neurologicznego Instytutu Badań Lekarskich Lotniczych w Warszawie [4,19].

Jak pisze dr Maria Świdrowa w cytowanym życiorysie męża: „W tym czasie zaczęto organizować wycieczki grupowe za granicę, stosunkowo niedrogie. Mój mąż nigdy nie wyjeżdżał z kraju. Ogłoszono wycieczkę do Rzymu z możliwością widzenia Papieża. Kostek nagle zapragnął wziąć udział w takiej wycieczce i zabrania ze sobą matki, która też nigdy daleko poza wieś nie wyjeżdżała.

(...) Był to rodzaj zadośćuczynienia za jej trudy wykształcenia syna. Przepych rzymskich kościołów nie zaimponował jej jednak. Powiedziała, że lepiej jej się modlić w starym bardzo wiejskim kościółku we wsi Igołomia (...).

Szóstego dnia września 1939 r. Kostek dostał w nocy rozkaz wyjazdu z Warszawy ze swoją rodziną. Mieliśmy kilka godzin na spakowanie rzeczy. (...) Około dwóch dni jechaliśmy z naszą roczną córeczką i na szczęście z siostrą Kostka do Lwowa w załadowanym pociągu. Szczęśliwie nie byliśmy bombardowani. We Lwowie dostaliśmy pokój jako kwaterę i też szczęśliwie, bo blisko mieszkania dr Starkiewicza [20], kolegi Kostka. Była tam jego żona, też lekarz [21] i przybyłe z Warszawy jej siostra i matka, co było pomocą dla mnie. Kostek dostał od razu rozkaz wyjazdu ze Lwowa do Kołomyi, gdzie mieli rozwinąć szpital polowy. Niestety zanim do tego doszło, wypadki potoczyły się tak, że niebawem cała ta grupa została otoczona przez wojska sowieckie i aresztowana.

Znów szczęśliwie, bo chyba przez zamieszanie w wojsku sowieckim bardzo szybko ich wypuszczono. Już wtedy Ukraińcy rzucali się na umundurowanych Polaków. Kostek od razu po zwolnieniu biegiem wpadł do sklepiku krawca Żyda i dał mu swój mundur, a w zamian dostał cywilne ubranie i czym prędzej dostał się do pociągu, jadącego do Lwowa. Gdy przyjechał do Lwowa, byli tam już Sowietci. Kwatery wtedy już nie było i mieszkaliśmy u pani Starkiewiczowej. Kostek nie chciał wracać do Warszawy. We Lwowie spotkał dużo znajomych i uważał, że skoro część wojska zdołała wyjść na Węgry i do Rumunii, on musi się tam przedostać. Zostawił nas we Lwowie i próbował przejść na Węgry. Niestety na granicy został schwytyany przez jakiś patrol sowiecki. Było to 29.11.1939 roku" [1].

Dalsze losy wojenne doktora Konstantego Świdra i jego żony Marii, zostały opisane przez ich syna Christophera Świdra w niniejszym zeszycie „Lekarza Wojskowego” [22,23]. Zwięzłym uzupełnieniem tego opisu są informacje zawarte w sporządzonym przez dr. Świdra wykazie adresów „miejsz zamieszkania”, m.in. więzienie w Stryju 11.1939–03.1940, więzienie w Charkowie 03.1940–08.1940, więzienie w Starobielsku 08.1940–12.1940, obóz pracy przymusowej Ucht-Izym-Lag, Republika Komi 01.1941–09.1941, Armia Polska w ZSRR: Toccoje 09.1941–01.1942, Margelan 01.1942–03.1942, Armia Polska pod Brytyjskim Dowództwem – Iran, Irak, Palestyna, Egipt, Włochy 31.03.1942–31.10.1946 (...) [9].

Podczas kampanii włoskiej, od 10.07.1943 r. do połowy sierpnia 1944 r., kpt. Konstanty Świder był zastępcą Szefa Służby Zdrowia 5. Kresowej Dywizji Piechoty i wziął czynny udział w bitwie o Monte Cassino. Od połowy sierpnia 1944 r. był dowódcą 5. kompanii sanitarnej [24,25]. 15 maja 1945 r. został mianowany psychiatrą 2. KP i awansowany na stopień majora (ryc. 6.). Pełniąc tę funkcję, opracował i wdrożył program postępowania zapobiegawczego w najczęstszych zaburzeniach

Rycina 6. Kpt. Konstanty Świder we Włoszech, 1945 r. [9]

Figure 6. Capt. Konstanty Świder in Italy, 1945 [9]

psychicznych u żołnierzy. Zorganizował tzw. Centrum dla Wyczerpanych w Loreto, przeznaczone do leczenia przemijających zaburzeń psychicznych związanych ze stresem wojennym. Swoje doświadczenia z realizacji tego programu przedstawił 19 grudnia 1945 r. w referacie na Zjeździe Polskich Lekarzy Wojskowych w Bolonii, którego kopia publikowana jest w niniejszym zeszycie „Lekarza Wojskowego” [26,27].

Za zasługi w kampanii włoskiej mjr Świder został odznaczony Krzyżem Walecznych (trzykrotnie), Krzyżem Monte Cassino (nr 148 170), Złotym Krzyżem Zasługi, odznaczeniami brytyjskimi: 1939–1945 Star, The Defense Medal, The Italy Star, The King George VI Medal, Watykańskim Orderem Papieża Leona XIII *Pro Ecclesia et Pontifice* i in. [9].

Po ewakuacji do Wielkiej Brytanii w listopadzie 1946 r. mjr Świder kierował oddziałem psychiatrycznym w Polskim Szpitalu Nr 4 w Iscoyd Park (Iscoyd Park no. 4 Polish [TB] Hospital, Shropshire) dla żołnierzy i weteranów ze wszystkich formacji Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (ryc. 7–8.) [28,29].

Rycina 7. Mjr Konstanty Świder jako ordynator oddziału psychiatrycznego Polskiego Szpitala Nr 4 w Iscoyd Park, 1947 r. [9]

Figure 7. Maj. Konstanty Świder Head of the Psychiatric Department of the Polish Hospital 4 in Iscoyd Park, 1947 [9]

Ciosem była dla niego likwidacja tego oddziału i rozproszenie pacjentów po różnych angielskich szpitalach psychiatrycznych. Bardzo przeżył również swoje zwolnienie z wojska 13.05.1949 r. W następstwie tych wydarzeń dr Świder wraz z rodziną, powiększoną o syna Bogdana, urodzonego w 1947 r. w Penley, przeprowadził się do Manchesteru. Pracował tam przez niemal 2 lata jako ordynator męskiego oddziału psychiatrycznego w Springfield Hospital [9].

Nieprzychylny – w jego ocenie – stosunek władz brytyjskich do „sprawy polskiej” oraz otrzymywane od rodziny wiadomości o sowiezizacji kraju, skłoniły doktora Świdra – po otrzymaniu zaproszenia od krewnego w Chicago – do emigracji do USA. Przybył tam 21.03.1951 r. z żoną i trojgiem dzieci: 13-letnią Anną, 4-letnim Bogdanem i urodzonym w 1950 r. w Manchesterze Christopherem (Krzysztofem) [1].

Po odbyciu rocznej praktyki nostryfikacyjnej (*internship*) w szpitalu St. Anthony de Padua w Chicago dr Świder uzyskał prawo wykonywania zawodu lekarza na terenie USA. Nie mógł jednak uzyskać w Chicago uznania ważności polskiego certyfikatu specjalizacji w psychiatrii. Przeprowadził się więc z rodziną do Stanu Nowy York, gdzie przepisy nie były tak restrykcyjne. Podjął pracę w znajdującym się na granicy z Kanadą stanowym szpitalu psychiatrycznym St. Lawrence w Ogdensburgu, nad rzeką Świętego Wawrzyńca. Jasną stroną tej wymuszonej okolicznościami zmiany miejsca zamieszkania było nabycie, dzięki uprawnieniom kombatanckim, działki nad jeziorem na terenie Kanadyjskich Kaszub w stanie Ontario. Wybudował tam w pobliżu miasteczka Barry's Bay niewielki dom, służący potem powiększającej się rodzinie do wypoczynku [1,7,29].

Rycina 8. Widok baraków Polskiego Szpitala Nr 4 w Iscoyd Park, Shropshire, Anglia [29]

Figure 8. The view of the barracks of the Polish Hospital 4 in Iscoyd Park, Shropshire, England [29]

Po 5 latach dr Świder wrócił do Chicago. Podjął pracę w Hines Veterans Administration Hospital, zdał egzaminy i w 1960 r. uzyskał certyfikat specjalisty psychiatry. Otworzył gabinet lekarski w polskiej dzielnicy przy 1608 Milwaukee Avenue i uzyskał uprawnienia do kierowania swoich prywatnych pacjentów do kilku lokalnych szpitali oraz do nadzoru nad ich leczeniem w tych szpitalach – St. Mary of Nazareth Hospital, St. Elizabeth's Hospital, Pinel Hospital i Riveredge Hospital. [1,9]. Długa i trudna była więc droga dr. Świdra do osiągnięcia stabilizacji życiowej w Ameryce.

Dzieci państwa Marii i Konstantego Świdrów osiągnęły w ich amerykańskiej ojczyźnie wysoki status społeczny, zachowując jednocześnie więź z polską kulturą. Urodzona w Polsce córka Anna była fizykiem, absolwentką Massachusetts Institute of Technology, tłumaczką polskiej literatury pięknej i naukowej. Z małżeństwa z profesorem Jackiem Furdynem miała cztery córki: Zofię, Wandę, Julię i Jadwigę. W ostatnich latach ciężko chorowała. Zmarła 4 maja 2020 r. [9,30]. Pierwszy z dwóch synów urodzonych w Anglii, Bogdan Swider, jest artystą malarzem, nauczycielem akademickim (Professor of Art, Colorado) [32], a drugi, Christopher Swider, jest scenarzystą, reżyserem, producentem filmowym i nauczycielem akademickim (Professor of Cinema and Television Arts Department, Columbia College Chicago) [33,34].

Wojna, pobyt w sowieckiej niewoli, tułaczka życie na obczyźnie i podupadające zdrowie uniemożliwiły dr. Konstantemu Świdrowi pełną realizację planów i aspiracji zawodowych, ale nie zgasiły w nim ducha i woli działania. Poza pracą zawodową aktywnie uczestniczył w polonijnym życiu społecznym. Był przewodniczącym komisji rewizyjnej Związku Lekarzy Polskich w Chicago. Przez kilka lat pełnił funkcję prezesa komitetu

Rycina 9. Konstanty Świder (pierwszy z prawej) obok gen. Władysława Andersa (w centrum) i polityków polonijnych, Chicago, Ill, 15.10.1961 [9]

Figure 9. Konstanty Świder (first on the right) next to Gen. Władysław Anders (centre) and politicians of the Polish diaspora, Chicago, Ill, October 15, 1961 [9]

Skarbu Jedności Narodowej w tym mieście. W imieniu Stowarzyszenia Kombatantów Polskich w Ameryce witał swego byłego dowódcę, gen. Władysława Andersa, podczas jego wizyty 15.10.1961 r. w Chicago (ryc. 9.). Zmarł w 1965 r. w wieku 57 lat [1,30,35].

Na kilka tygodni przed śmiercią przesłał kolegom – redaktorom „Księgi Pamiątkowej Szkoły Podchorążych Sanitarnych 1922–1939”, wiersz „Jest w Ujazdowie Podchorążówka...”, w którym podsumował życie tragicznego pokolenia wychowanków Ujazdowskiej Sanitarki, z których co czwarty poległ, został zamordowany lub zmarł przedwcześnie podczas II wojny światowej (ryc. 10.) [5].

Niech ten artykuł służy włączeniu nazwiska doktora Konstantego Świdra w poczet współtwórców polskiej psychiatrii wojskowej.

„JEST W UJAZDOWIE PODCHORĄŻÓWKA...”

Chicago. Trwają w milczącej rozmowie
pomnik Lincolna z jeziorem Michigan,
którego wody Ziemia — Tytan dźwiga.
Ja w myśli nucę pieśń: „Jest w Ujazdowie ...”

U Odry, Wisły powstała koryta,
nadzieje żywi w swoich wiernych dzieciach.
Sercom tak droga dziś Rzeczpospolita
obchodzi teraz Święto Tysiąclecia.

O zawiedzionych nadziejach pokoleń
pora rozmyślać, o ludziach i czasach;
o zniczach, których ogień nie wygasa...
...O Sanitarnych Podchorążych Szkole...

Oto nastaje — Golgota wydarzeń —
i cały Naród dla wolności krwawi,
wszędzie są w boju Żołnierze-Lekarze,
i grozę dzielą gromów i błyskawic.

Lincoln-Wielkolud, ogromne jezioro,
drapacze nieba prowadzą opowieść...
Wtem trębacz „Zbiórkę” gra... Czy to się zbiorą
na defiladę dziś Podchorążowie?

Stają na trąbkę dźwięczące wołania
(Może was takie czarodziejstwo zdziwi...)
wszystkie roczniki. Ich imion litania...
Każda promocja! Umarli i Żywi!

Więc mi wybaczcie, że Was nagle budzę
śpiący snem wiecznym Żołnierze-Lekarze,
coście polegli dla Prawdy, nie złudzeń.
Krew Wasza przemoc z kart ziemi wymaże...

Pomordowani w „Jagrach”!, „koncentrakach”!
w miejscach ludobójstw!, tortur!, i zatraty!
Biblijna Rachel nie przestała płakać:
Oblewa łzami Oświęcim i Katyń...

Abraham Lincoln — czas go nie uśmierca —
z posągu zeszedł, jest w Hetmańskiej Świcie:
„Wystrzałem w głowę zabił mnie morderca
jak wy za wolność oddałem swe życie”.

Kto to tam stanął z hetmańską buławą?
Czy tysiącletnia za nim wojów świta?
„Do defilady maszerować w prawo”
Koł jego iskry krzesi spod kopyta.

Słychać głos dziejów... Brzmi wiary wyznanie:
„Wolność nad życie... Hipokratesowe
słowa przysięgi, nasze przykazanie”.
Stąd czerpiem siłę, dążenia odnowę!

Wszak jest coś w życiu, czego czas nie skruszy,
co przetrwa wszystkie tyranie dyktatur.
Iskra wolności żywa w każdej duszy
świeci w ciemnościach ujarzmionych światów.

Gra im do marszu orkiestra skrzydłata.
Krok przybijają w defilady szyku.
Słodczy melodii z rytmem stóp się splata.
Idą sprężyste rocznik po roczniku...

Póki wspominam apel nieskończony
patrzmy na Młodych! To Podchorążowie!
Z dalekiej Polski przyszyły ich plutony,
śpiewając naszą pieśń: „Jest w Ujazdowie...”

Konstanty Świder

W styczniu, 1965 r.

Rycina 10. Wiersz Konstantego Świdra „Jest w Ujazdowie Podchorążówka...”, styczeń 1965 r. [5]

Figure 10. Konstanty Świder’s poem “There is a Cadet School in Ujazdow...”, January of 1965 [5]

Piśmiennictwo

- Świdrowa M. Życiorys doktora med. Konstantego Świdra, podpułkownika Wojsk Polskich Drugiego Korpusu (udostępniony przez prof. dr hab. Stefana Wesołowskiego). *Med Dydaktyczny Wychow.* 1998; 30 (3/4): 125–130
- Edward Kleszczyński. www.senat.edu.pl/historia/senat-rp-w-latach-1922-1939/senatorowie-ii-rp/senator/edward-kleszczyński
- Przepisy sanitarne wojskowe San 5/1924. Ministerstwo Spraw Wojskowych, Warszawa 1924
- Centralne Archiwum Wojskowe. Akta personalne, sygn. Ap. 12276
- Markowski B, ed. Podchorążowie z Ujazdowa. Wspomnienia Szkoły Podchorążych Sanitarnych, 1922–1939. Klub Wychowanków SPS, Londyn 1972: 142–143, 366–367, 411–412, 427
- Główna Biblioteka Lekarska, Dział Starej Książki. Akta Izby Warszawsko-Białostockiej sygn. PL327\1\0\5711
- Jan Garbowski. www.pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Garbowski
- Jan Kollataj-Srzednicki. www.pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Kollataj-Srzednicki
- Archiwum rodzinne prof. Christophera Swidera z Chicago, III.
- Podchorążych Służby Zdrowia: kwartalnik Bataljonu Szkolnego Podchorążych Zawodowych S.P.S. red. odp. Wilhelm Borkowski, ed. BN sygn. P.260195 A
- Wesołowski S. Od kabaretu do skalpela i lazaretu. *AWES*, Warszawa 2006: 32, 89, 104, 258
- Stefan Wesołowski. [www.pl.wikipedia.org/wiki/Stefan_Wesołowski_\(lekarz\)](http://www.pl.wikipedia.org/wiki/Stefan_Wesołowski_(lekarz))
- Zygmunt Csadek. www.pl.wikipedia.org/wiki/Zygmunt_Csadek
- Władysław Bończa-Uzdowski. www.pl.wikipedia.org/wiki/Władysław_Boncza-Uzdowski
- Jerzy Nadolski. www.pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_Nadolski
- Ignacy Tadeusz Baranowski. www.pl.wikipedia.org/wiki/Ignacy_Tadeusz_Baranowski
- Świder K. Padaczka zwana samoistną, jej stosunek do padaczki organicznej i częstość występowania. *Warsz Czas Lek.* 1936; 13 (45): 765–768; 13 (46): 785–789
- Idem. Rozprawa napisana przez Konstantego Świdra, celem uzyskania stopnia doktora medycyny na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Rozprawy na stopień doktora medycyny b. wychowanków Szkoły Podchorążych Sanitarnych, Nr 1. Druk „Sita”, Warszawa 1937: 29
- Rybka R, Stepan K. Rocznik Oficerski 1939: stan na dzień 23 marca 1939. Księgarnia Akademicka: Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Kraków 2006: 376, 502
- Witold Starkiewicz. www.wikipedia.org.pl/wiki/Witold_Starkiewicz
- Julia Starkiewiczowa. www.wikipedia.org.pl/wiki/Julia_Starkiewiczowa
- Swider Ch. Nieopiewani bohaterowie tragicznego pokolenia. *Lek Wojsk.* 2021; 99 (4): 210–218
- Ośrodek „Karta”. Wykaz spraw prowadzonych przez organa NKWD Zachodniej Ukrainy i Białorusi (wybór z Księgi Rejestracji Spraw Archiwalno-Śledczych NKWD ZSRR), t. 405, s. 127, poz. 6.
- Kaczanowski G. Służba Zdrowia 5 KDP w bitwie o Monte Cassino. In: Suchcitz A, Wawer Z et al, ed. 5 Kresowa Dywizja Piechoty 1941–1947, zarys dziejów. Fundusz Pomocy Wdowom, Sierotom i Inwalidom 5 KDP, Londyn 2012: 262–271
- Brzeziński T. Służba zdrowia Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie 1939–1947. Z Armii Andersa z ZSRR ku Polsce. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Wrocław 208: 227
- Świder K. Zapobieganie chorobom psychicznym w Korpusie. In: Sokolowski T, ed. Pamiętnik Zjazdu Polskich Lekarzy Wojskowych w Bolonii, 17–20.12.1945 r. 476 Sekcja Wydawnicza 2 Korpusu Polskiego, Bari 1946: 121–136
- Świder K. Zapobieganie chorobom psychicznym w 2. Korpusie Polskim. *Lek Wojsk.* 2021; 99 (4): 199–209
- Penley, Llanerch Panna and Isoyd Park Polish Hospitals. www.wrexham-history.com/penley-hospital/
- Iscoyd Park History. www.iscoydpark.com/2018/10/the-restoration-of-iscoyd-park/
- Anna M. Furdyna. www.jstor.org/stable/25777341, www.goodreads.com/author/show/3925447.Annam_Furdyna
- Bogdan Swider. www.sites.coloradocollege.edu/bswider/?page_id=10
- Chris Swider. www.linkedin.com/in/chris-christopher-swider-34a6308
- Jablonska J. Children in Exile: Recollections of Children Deported to the Soviet Gulag. *Cosmopolitan*, 2011: 3 (3). www.cosmopolitanreview.com/children-in-exile/
- Dziennik Związkowy – Polish Daily. *Zgoda*, 1961; 53 (243): 1, 8
- Przyłuski J. Wspomnienie o wzorowym żołnierzu, lekarzu i wspaniałym człowieku. *Dziennik Związkowy – Polish Daily. Zgoda*, 1965; 57 (244): 46